

En aquesta obra, és clar, tractarem només de *Farnals*.

MENCIONS ANT. 1098: «uillam que dicitur *Frenales*», doc. cidià (Mz.Pi., RFE v, 8, 12). El 1238 i 1240, dóna el rei els forns i molins, i el 1240 la resta de l'alqueria de *Fernalis* (Rept., 264 i 374); 1269: «alq. de *Farnals*, en te. de València» (Mtz.Fdo, Doc. Val. ACA I, 945); 1310: «la céquia de Moncada --- tro al terme de *Maçamagrell*, que parteix terme ab *Farnals*» (Manual de *Consells de la Ci. de Val.* n.º 1, f.º XLV) (cit. N. Primitiu, *Assembl. Cron.* 1960, 16n.).¹⁰ A la llista de Reglà 1609 (p. 103) només figura junt «El Puig y la Creu» amb 128 cases de cristians vells, pertanyent als Jurats de València.

ETIM. Entre les mencions ant. i la moderna, hi ha un resultat triplicat *Fernal(e)s/Frenales/Farnals* que s'explica molt bé partint de l'ètimon romànic antic FARRAGINALES 'camps de farratge: c. d'herba pradença' (derivat col·lectiu de FARRAGO 'conjunt d'herba amb gra'), d'on mossàrab *Fārāīnāles*, que l'àrab alleugerí en *Fārāīnāles* per la seva repugnància contra el poli-consonantisme (cf. *Freginals*, infra, amb menys arabitziació); els conqueridors ho contragueren de seguida, adés en *Frā-*, adés en *Fār-* reaccionant contra les tendències fonètiques de l'àrab: que p. ex. convertia FRAGA, adés en *Faraga*, adés *Afraga*, adés *Farga*; se suposà, doncs, que els moros pronunciaven *feren-* en lloc de *fren-* o de *fern-*. En la toponímia catalana el mot apareix generalment aplicat a camps o prats en els afores d'un poblet o una població (veg. l'exposició detallada dels descendents de FARRAGINALE en *DECat* III, 899a40-b60). Per a un homònim d'origen inconnex, veg. l'art. *Farner*.

(2) FREGINALS, poble del Baix Ebre (Montsià) al Sudoest d'Amposta.

PRON. LOC.: *frəzīnāls* oït a Llèuca de Morella, 1931 (Ll. 29.294); *frəzīnāls*, a La Salzadella i *els frəzīnāls* a Rossell, 1961 (xxviii, 130.15; xxvii, 115).

MENCIONS ANT. 1227: en la carta de poblament d'Uldecona, marcant les afr. amb aquest poble: «collum *Ferriginalis*» (Font Rius, *C.d.p.*, § 231); «collum *Fereinalis*», segons la còpia de 1249, co. *Ferreginalis* còpia de 1482, co. *Fereginalis*, còpia del S. xvi (*Ll. dels Priv. d'Uldecona*, p. 131); 1322: «dels *Ferreginals*» (ib., 49); 1335: «loch del *Ferreginal*» (ib., 139); 1336 (ib., p. 57); 1359: *Les Ferragenals* (CoDoACA XII, 46), amb 12 focs, de la comanda d'Uldecona. Segons J. M. Recasens, *Enc. Cat.* se li donà carta de població el 1283.

En el (2) es va produir també arabitziació fonètica, però més lleu que en (1), havent-s'hi esdevingut la reconquesta més d'un segle abans, passant només de *Fārāīnāles* a *Frā-*, en virtut d'aquella reacció.

Com observem en el *DECat* (III, 899b25ss.) es nota que en català les dades de l'apel·latiu *farragenal* i variants, provenen antigament, sobretot de cap a l'Ebre i el Maestrat; com detallo allí. I entre ells s'observen ja sovint els efectes de reacció a l'arabitziació sil·làbica: «mediam fanecatam pro *friginali*» en la car-

ta de població de Fredes de 1266; «afrontat cum ferginalio D. F. et ffereginali ---» a Catí 1326 (899a8, b1). I modernament: «los *frəzīnāls* 'les peces de terra al volt del poble' a La Fatarella, *freginal* id. a Gandesa, Maestr. i Tort, *freginal* (GaGirona, b30-3); un *farzīnāl* a Torrebesses, i a La Pobla de Benifassà, *ferezīnāls* a Sorita, *ferzīnāls* a Palanques (b54-55).¹

D'aquí bastants NLL menors, dels quals ja dono allí alguns ex., quasi tots de les zones d'ocupació sarraïna més o menys prolongada (en rigor, àdhuc a Penelles *frəzīnal*, que és, però, *Lo Farraginal* en escrit de 1851: XLVI, 61.41) etc. o de zones francament morisques: *El Fraginal* a Todolella (xxvii, 202.2), a Benifallim (xxxv, 72.15); *Els Freginals* a Quatretondeta, Alcalà d. l. Jov., Planes d'Alcoi, Benimassot, Lorxa (xxxv, 56.7; xxxiii, 128.21, 140.11; xxv, 68.25; xxxiii, 57.24). Conegut com subst.: *AlcM*.

¹ És clar que amb l'arabitziació pogué cooperar-hi poc o molt l'ètim. pop. del cat. *fregir* i derivats (*freginada* etc.), car no manca algun cas escadusser en la toponímia del Nord: *El Fraginal* ross. a Terrats (xxvii, 67.24) i hi ha un cogn. *Freginals* (a Bna., *DAG*) i a 4 p. de la Costa de Llevant (*AlcM*).

FARNER, FARNERS, i derivats anàlegs del ll. FARRINA

En alguns NLL fa un paper d'adj. (de *farina*). *Cam-po Farner* prop de Banyeres (Penedès) en doc. de 1173 (*Cart. St. Cugat* III, p. 244). *Pedra Farnera*, serreta prop de St. Iscle de Vallalta: en unes afr. que van de Collsacreu a la mar i «tro ad S. Aciscli et ad *Petra Farnera*» a. 1120 (*Cart. id.* III, 49). *Puigfarner*, ant. llogaret d'entre Segarra i Bages (GGC, Bna., 213). Tinc nota (suposo addició deguda a l'autor) de *Pu(i)g Farner*, com antiga parròquia situada a Aguilar de Boixadors, en les llistes del S. xii p.p. Mn. Pladevall (si bé no figura en les llistes impreses, n.º 226 i 233). *Quer Farner*, seria en el Canigó entre Vernet i Batera, segons doc. de 863, de la col·le. Moreau (II, 37v): «in villa Vernetum --- de *Cario Farinario* --- infron-tat --- in via --- q. d. *Betaria* ---».

ETIM. És un dels derivats que es formaren de FARRINA des del llatí vulgar, i que per tant perderen la -i- pretònica interna: FARINARIUS ja es troba en clàssics però només com adj. relatiu a la 'farina'; però, amb la mateixa síncope, he constatat en el *DECat*: *farner*, *farnera* i *farнат* (III, 895b15); en oc. ant.: *far-nier* «caisse où l'on dépose la farine» i *farнатge* «redevance en farine».

A continuació el trobarem substantivat en NLL catalans. I ens consta que amb aquesta substantivació s'usà amb gran extensió en llatí tardà i en parlars romànics: el REW 3198, i FEW III, 422, n. 3 l'assenyalen amb el sentit de 'garbell' en els parlars de l'extrem S. d'Itàlia; i el FEW (III, 421a, b), en part amb síncope, *farnier*, *farneiro* per «garçon du meunier» o «marchand de farine» en oc. ant. i en parlars de Provença i de Lió.